

Föreningsrevisorernas rapport 2023

Undertecknade, av årsstämman utsedda föreningsrevisorer, har granskat Fair Action för perioden 2023-01-01 till 2023-12-31.

Föreningsrevisorernas uppgift är, enligt den uppdragsbeskrivning som antagits av Fair Actions styrelse:

- att göra en övergripande granskning om styrelsen följer relevanta lagar och förordningar,
- att följa upp om beslut som tagits, framför allt avseende verksamhetsplan och budget, överensstämmelse med stadgar, verksamhetsidé, mål, policies och andra beslut som tagits på årsmöte- och styrelsemöten; samt
- att granska hur beslut genomförs och eventuella avvikelser följs upp.

För granskningen har föreningsrevisorerna huvudsakligen studerat protokoll från årsmöte och styrelsemöten, verksamhetsplan och verksamhetsberättelse samt hållbarhetsrapport. För att få jämförelsematerial över tid har även verksamhetsberättelse för 2022 och verksamhetsplan för 2024 ingått i granskningen. Korta intervjuer via telefon har gjorts med Fair Actions kanslichef och med styrelsens ordförande.

Föreningsrevisorerna deltog även i den årliga strategidiskussionen för kansli och styrelse. Fokus för diskussionen låg på balansen mellan företags frivilliga åtgärder och lagstiftning och andra bindande avtal.

Början av 2023 präglades av regeringens beslut att avskaffa den del av utvecklingsarbetet som varit avsatt för informations- och kommunikationsinsatser för att informera och bedriva påverkansarbete och opinionsbildning i Sverige. För Fair Action innebar detta att en tredjedel av organisationens budget försvann. Två anställda blev uppsagda, en sade upp sig själv.

Ytterligare en medarbetare sade upp sig i början på året och i april meddelade även kanslichefen att hon går vidare till nya uppgifter.

I september kom ett nytt dråpslag då regeringens indragna anslag till Konsumentverket för bidrag till organisationer i det civila samhället innebar att Fair Action förlorade hela sitt stöd. Tidigare hade organisationen haft ett organisationsstöd på 750 000 kronor per år. Detta innebar att Fair Action, förutom ett litet bidrag från Naturvårdsverket, inte hade något verksamhetsstöd utan bara medel som är kopplade till specifika projekt.

”Turbulent och spännande år”

”Året var utmanande,” konstaterar styrelsens ordförande. ”Fokus behövde läggas på att stötta kansliet. Det var viktigt att förmedla lugn och tillförsikt.”

Styrelsens arbete under denna period handlade till stor del om frågor kring neddragningar i verksamhetsplanen, hur många som skulle sägas upp, hur kostnader för den alltför stora lokalen

kunde minskas och så vidare. Ordföranden och ytterligare en styrelseledamot som fått mandat att arbeta vidare med frågan om kanslichefens efterträdare träffade personalen både enskilt och i grupp. På grund av den ansträngda ekonomin konstaterades att det inte fanns utrymme för att anställa någon ny kanslichef under innevarande år. Olika finansieringsscenarier diskuterades, till exempel att söka fler konsultuppdrag och "crowdfunding" till egeninsatsen för EU DEAR-projektet.

Vid styrelsemötet i september rapporterade den tillförordnade kanslichefen att det var en utmaning att vara så få (2,7 heltidstjänster). Men kansliet prioriterade ansökningar som kunde ge finansiering. Ett återkommande ämne på styrelsens dagordning var samarbetet mellan styrelse och kansli.

Det är värt att notera att den goda stämningen i samband med den drastiskt förändrade situationen i början på året uppenbarligen inte var någon tillfällighet. Även i den här krisen strävar kansli och styrelse vidare, samarbetet fungerar bra och trots den ansträngda situationen hålls modet uppe, enligt mötesprotokollet för november.

En ny kanslichef rekryteras bland flera starka kandidater. Före årsskiftet kommer också flera positiva besked om finansiering:

- Allmänna Arvsfonden beviljar medel till projektet som ska ta vara på äldres kunskap och hur de kan bidra till en cirkulär ekonomi.
- Erasmus-projektet Walk the green talk, som är ett samarbete mellan fyra länder och går ut på att ta vara på metoder för att engagera unga kring "greenwashing," fick också grönt ljus.
- Fair Action går även in i ett fyraårigt projekt med stöd från EU som ska ge ungdomar verktyg att påverka kring rättvis klimatombildning i modebranschen.

I verksamhetsrapporten säger kanslichefen att året varit både turbulent och spännande, inte minst som följd av att organisationen förlorat två av sina finansiella partner.

"Men kansli och styrelse tog ett nytt tag kring finansieringen och lyckades få finansiering för tre nya projekt," konstaterar hon.

Relevanta lagar och interna styrdokument

Fair Action följer, så långt föreningsrevisorerna kan bedöma, såväl relevanta lagar och bestämmelser som policies och andra interna dokument. Dock finns viss oklarhet kring vilka styrdokument som gäller. Till exempel refererar verksamhetsplanen både för 2023 och 2024 till en kommunikationsstrategi. Men vare sig policy eller strategi för kommunikation finns med på hemsidans lista över styrdokument.

Rutinerna kring integritetspolicyn stärktes i linje med dataskyddsförordningen (GDPR). Fakta om behandlingen av personuppgifter togs fram för anställda och styrelseledamöter, som fick signera när de tagit emot informationen.

Fair Action upprättade en hållbarhetsrapport år 2016. Rapporten redogör för organisationens arbete med hållbarhet och risker kopplade till frågan. Den är också ett sätt för Fair Action att föregå med gott exempel gentemot företag som granskas. Hållbarhetsrapporten uppdaterades 2023.

Verksamhetsplanen är framtagen med utgångspunkt från verksamhetsidé, långsiktiga verksamhetsmål, kommunikations- och medlemsstrategier, hållbarhets-, jämställdhets- och mångfaldspolicy ska genomsyra verksamhetsplanen.

Fyra värdegrunder – omtanke, lyhördhet, tydlighet och tolerans – har tagits fram. Kansliet anser att de ger vägledning i arbetet, till exempel vid projektplanering och samarbete med partner.

Antikorruptionspolicyn ska diskuteras varje år av styrelsen genom att ledamöterna redovisar sådant som skulle kunna innebära jäv eller få betydelse för rollen som styrelseledamot. Fair Action har också en finansieringspolicy. En medlemsstrategi antogs av styrelsen i februari 2023.

Fair Action har ett stort antal interna styrdokument. Frågan är hur många strategier, policies med mera som kansliet kan förhålla sig till. Övergången från verksamhetsstöd till projektstöd och det resultatramverk som håller på att tas fram är kanske ett bra tillfälle att reflektera över styrdokumentens, inklusive stadgarnas, roll och relevans.

Könsbaserat våld och dialog om säkerhet

I enlighet med verksamhetsplanen genomförde Fair Action under 2023 en granskning av hur svenska företag arbetar mot könsbaserat våld och trakasserier i produktionen. Rättighetsbärarnas, det vill säga kvinnornas, situation i fabriker lyftes fram. Granskningarna ledde till förändringar i flera företags agerande, till exempel genom att inkludera könsbaserat våld i sina riskanalyser.

Sju svenska företag har skrivit under ett antal som ska förbättra säkerheten för anställda i Pakistans kläd- och textilindustri. Fair Action har bidragit genom att skapa dialog med flera av företagen och uppmana dem att underteckna avtalet. Däremot har Fair Action och andra civilsamhällesorganisationer inte lyckats förmå IKEA att skriva under det arbetsmiljöavtal i Bangladesh som tillkom efter Rana Plaza-katastrofen.

Arbetet med att engagera unga i Sverige i projektet "Use your influence" är en fortsättning på tidigare aktiviteter. Hösten 2023 lanserades en aktivitetsbank som komplement till skolmaterialet som tidigare tagits fram. Därmed avslutas projektet.

På EU-nivå finns också framsteg, enligt verksamhetsrapporten. Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) antogs efter en utdragen process. Direktivet kommer att sätta ökad press på svenska företag, menar Fair Action. Dock är det oklart hur Fair Action har bidragit till framgången.

Utbildningar, information och medlemmarnas roll

Under 2023 har Fair Action fortsatt arbeta med hållbarhetsutbildningar på yrkeshögskolor.

Skolmaterialet "Vi handlar, vem betalar" har även använts i organisationen Ungt Företagandes frågor kring medlemmar och i utbildningar för lärare och elever. Cirka 115 lärare och 1 300 elever har deltagit.

Under året har Fair Action prioriterat Instagram som kanal för information och påverkan. I slutet av året var antalet följare 8 330, en ökning med nio procent jämfört med samma tid förra året.

Fair Action söker samarbeten, nätverk och partnerskap för att skapa största möjliga effekt för frågorna. Verksamhetsberättelsen listar en rad nätverk och organisationer, i Sverige såväl som internationellt och i Indien, som Fair Action är engagerad i.

Fair Action hade 300 betalande medlemmar i slutet av 2023, vilket var cirka 50 fler än året innan. Frågor kring medlemmar och medlemsvård får dock begränsat utrymme, vilket delvis kan förklaras med de ekonomiska svårigheter organisationen gått igenom. När krisen nu till stora delar verkar vara övervunnen kan det finnas skäl att öppna för en strategisk diskussion om medlemsrörelsen och dess roll i organisationen.

Med ett öga mot horisonten

Fair Action är en organisation som utmärkt sig för kontinuitet. År efter år har styrelse och kansli målmedvetet jobbat med frågor som kräver långsiktighet, kunskap och etablerade kanaler för samarbete. Men den drastiskt försämrade ekonomin i och med att såväl stödet från Sida/ForumCiv som Konsumentverket försvann gjorde det nödvändigt att vidga synfältet.

Resurserna för att granska företag är för närvarande begränsade. Föreningen behöver arbeta med att säkra långsiktig finansiering för detta arbete.

”Men vi har kanske varit för snäva med att definiera vad vi vill,” säger ordföranden. ”Nu handlar det om att hitta synergier: till exempel utbilda unga och äldre om våra projekt om könsbaserat våld mot kvinnor, arbetsmiljöavtal i Bangladesh och Pakistan och levnadslöner.”

Ett detaljerat resultatramverk håller på att tas fram, En avsikt med detta är framför allt att dokumentera resultat som ska visas upp för finansörer av olika projekt:

”Vi blir mera bundna än tidigare. Finansörerna kommer att kräva en mera omfattande rapportering än vi varit vana vid,” konstaterar ordföranden.

Detta behöver inte vara en nackdel. Rapporteringskrav kan öppna för kreativitet och flexibilitet när det gäller att redovisa resultat.

Avslutningsvis konstaterar föreningsrevisorerna att Fair Action verkar ha övervunnit krisen igen. Eller med kanslichefens ord: ”Vi landade på båda fötterna.” Att inom mindre än ett år klara förlusten av två huvudfinansörer som sammanlagt stod för två tredjedelar av budgeten är beundransvärt. Både styrelse och kansli ha gjort ett strålande arbete. Men överlevnaden hade ett pris. Organisationen har nu begränsade resurser för att granska hur företag lever upp till mänskliga rättigheter och bedriva politisk påverkan. Men i mindre omfattning kommer Fair Action att fortsätta arbeta med detta - och söka finansiering för nya granskningar. I det korta perspektivet ligger dock fokus på ungdomar och miljö. Det blir spännande att följa hur organisationen ska ta sig an denna nya utmaning.

Agneta Gunnarsson

Sofia Lindström

Föreningsrevisor

föreningsrevisor